

Σημαντικές εμπιστευτικές Δηλώσεις του Πρωθυπουργού

Ι. Μεταξά προς τους ιδιοκτήτες και αρχισυντάκτες του Αθηναϊκού Τύπου, που έγιναν στις 30 Οκτωβρίου 1940 στο Γενικό Στρατηγείο, το οποίο είχε εγκατασταθεί στο ξενοδοχείο "Μεγάλη Βρετανία"

Εισαγωγή και οι Σημειώσεις του Υποστρατήγου ε.α. Γιάννη Λ. Μπακούρου

Εισαγωγή

Τετάρτη, 30 Οκτωβρίου 1940. Τρίτη ημέρα του πολέμου. Τα στρατεύματά μας δεν έχουν περάσει ακόμη στην αντεπίθεση. Οι Ιταλοί διατηρούν την πρωτοβουλία. Στον παραλιακό τομέα και στην Πίνδο προχωρούν. Μόνο στο κέντρο, στην γραμμή Καλαμάς-Καλπάκι έχουν αναχαιτισθεί.

Στην Αθήνα, ο πρωθυπουργός [Ι. Μεταξάς](#) καλεί στο Γενικό Στρατηγείο (στο ξενοδοχείο "Μεγάλη Βρετανία") τους εκδότες και αρχισυντάκτες των Αθηναϊκών εφημερίδων και "κεκλεισμένων των θυρών" τους ενημερώνει εμπιστευτικά, για το πώς φτάσαμε σε πολεμική αναμέτρηση με την φασιστική Ιταλία και για τις προοπτικές.

Ο διοπτροφόρος πρεσβύτες, που το παρουσιαστικό του δεν έχει τίποτε το επιβλητικό, δεν

είναι εκείνη την κρίσιμη ώρα, ο δικτάτωρ του "αποφασίζομεν και διατάσσομεν". Είναι ο ηγέτης μιας μικρής χώρας που έχει αποδυθεί σε αγώνα υπέρβιου. Ο ηγέτης ενός λαού που διεξάγει αγώνα υπέρ βωμών και εστιών. Ο ηγέτης που, εδώ και τρεις μέρες, σηκώνει στους ώμους του το συντριπτικό βάρος μιας ιστορικής αποφάσεως και μιας ευθύνης τρομακτικής.

Τα άγρια χαράματα της Δευτέρας 28 Οκτωβρίου, η Ιστορία χτύπησε την πόρτα του μικροαστικού σπιτιού του. Τον βρήκε μόνον. Κατάμονο. Ούτε ένας επιτελής κοντά του. Ούτε ένας υπασπιστής δίπλα του. Ενώπιος ενωπίω! Η Ιστορία αναμένει επιτακτικά μια απάντηση. Θα την δώσει αυτός. Χωρίς να ζητήσει κάποιων άλλων τις γνώμες, τις σκέψεις, τις συμβουλές. Συγκλονιστικό το ραντεβού με την Ιστορία. Λιγόλεπτη καταλυτική δοκιμασία. Το πνεύμα συντρίβει την ύλη. Η ψυχή ορθώνεται πανίσχυρη, απαλλαγμένη από αδυναμίες, δισταγμούς και αμφιβολίες. Λυτρωμένη από μνησικακίες, πάθη και μικροψυχίες.

Όταν ο Μεταξάς θα προφέρει το ΟΧΙ θα είναι πλέον ένας άνθρωπος ανανεωμένος. Αφεγάδιαστος. Περήφανος. Μεγάλος. Αποφασισμένος για όλα. Επιβλητικός. Έτσι θα παρουσιαστεί μπροστά στους εκπροσώπους του Τύπου.

Σαν να προαισθάνεται ότι το τέλος της ζωής του πλησιάζει, εμπιστεύεται στους δημοσιογράφους τις πιο ενδόμυχες σκέψεις του. Τις "εξομολογήσεις του".

Δεν πρόκειται για μια ψυχρή "ενημέρωση Τύπου". Το τονίζει ο ίδιος. Δεν θέλει μόνο την πένα τους.

Θέλει και την ψυχή τους.

Το κλίμα έχει αλλάξει. Μέσα σε λίγες ώρες, το πρωινό της πρώτης μέρας του πολέμου, συντελείται μια δραματική μεταβολή στο καθολικό υποσυνείδητο του λαού μας. Μια αλλαγή στην στάση του απέναντι στον πρωθυπουργό. Η απειλή από τον άνανδρο επιδρομέα θα συσπειρώσει όλους τους Έλληνες στο πλευρό του Μεταξά. Του Μεταξά που θα επηρεασθεί και αυτός από την αλλαγή του κλίματος. Τις κρίσιμες εκείνες στιγμές λαός και κυβερνήτης ξεχνούν το παρελθόν.

Ο μέχρι χθες δικτάτωρ περιβάλλεται την αίγλη του ηγέτη. Είναι ο αρχηγός. Ο οδηγός. Αυτός θα διευθύνει τον αγώνα. Εμπνεόμενος από τον ηρωισμό του λαού μας θα τον οδηγήσει στις υψηλότερες κορυφές των ιστορικών πεπραγμένων του. Ο δρόμος θα είναι τραχύς. Η πορεία δύσκολη. Το ξέρει. Και θέλει να επανασυνδεθεί με τον λαό. Να του μιλήσει. Να τον βεβαιώσει ότι με την ένταξη στο στρατόπεδο των Δυτικών Δημοκρατιών, εγκαταλείπεται η ιδεολογική συγγένεια του καθεστώτος με τις δυνάμεις του Άξονος. Οι άνθρωποι του Αθηναϊκού Τύπου θα μεταφέρουν τις σκέψεις του στον λαό.

Η ομιλία του είναι σύντομη. Εξηγεί τις προσπάθειες που κατέβαλε για να "προφυλάξει τον τόπο". Να τον κρατήσει μακριά από την πολεμική σύγκρουση και την αιματοχυσία. Τονίζει ότι η πολιτική της αυστηρής ουδετερότητας ήταν αναγκαία και την ακολούθησε πιστά.

Αναφέρει τα τραγικά για το Έθνος και τον Ελληνισμό αποτελέσματα που θα είχε μια εκούσια προσχώρηση της χώρας στο στρατόπεδο του Άξονος.

Με την πικρή πείρα, από τον Εθνικό Διχασμό του 1915-22, τονίζει ότι μεγαλύτερος κίνδυνος για τη χώρα -χειρότερος και από ενδεχόμενη πρόσκαιρη υποδούλωσή της- είναι η διαίρεσή της. (Διαίρεση την οποία, δυστυχώς, δεν θα αποφύγει ο τόπος κατά την διάρκεια της ματωμένης οκταετίας 1942-49.)
Καταθέτει την πεποίθησή του ότι οι Γερμανοί, τελικώς, θα ηττηθούν.

Αναλαμβάνει την ευθύνη για την "εξόχως σοβαράν απόφασιν" να μην κηρύξει πρόωρα επιστράτευση, παρά τις επανειλημμένες εισηγήσεις του Γενικού Επιτελείου.

Οραματίζεται την ικανοποίηση των εθνικών μας διεκδικήσεων, μεταπολεμικώς, και τελειώνει με την βεβαιότητα ότι "...η Ελλάς θα υποφέρει... (αλλά) τελικώς θα εξέλθει όχι μόνον ένδοξος αλλά και μεγαλύτερη...".

Οι εμπιστευτικές Δηλώσεις του Πρωθυπουργού Ι. Μεταξά την 30 Οκτωβρίου 1940,

προς τους αρχισυντάκτες και ιδιοκτήτες των Αθηναϊκών εφημερίδων

βάσει των Πρακτικών που τηρήθηκαν

Κύριοι,

Έχω λογοκρισίαν [1] και ημπορώ να σας υποχρεώσω να γράφετε μόνον ό,τι θέλω. Αυτήν την ώραν όμως δεν θέλω μόνον την πέννα σας. Θέλω και την ψυχήν σας. Γι' αυτό σας εκάλεσα σήμερα για να σας μιλήσω με χαρτιά ανοιχτά. Θα σας ειπώ τα πάντα. Θα σας ειπώ ακόμη και τα μεγάλα μου πολιτικά μυστικά. Θέλω

ν

α ξέρετε και σεις όλα τα σχετικά με την εθνικήν μας περιπέτεια ώστε να γράφετε, όχι συμμορφούμενοι προς τας οδηγίας μου, αλλά εμπνεόμενοι εις την προσωπική σας πίστιν από την γνώσιν των πραγμάτων.

Σας απαγορεύω να ανακοινώσητε σχετικά το παραμικρόν σ' οποιονδήποτε. Απολύτως και για οιονδήποτε λόγον. Κάθε παράβασις αυτής της εντολής μου θα έχη δια τον υπεύθυνον -και να είσθε βέβαιοι ότι θα ευρεθί ο υπεύθυνος- τας συνεπείας τας οποίας πρέπει να έχη σε πόλεμο ζωής ή θανάτου του Έθνους η προδοσία ενός μεγάλου μυστικού, έστω και αυτό αν έγινε από αφέλεια, χωρίς την παραμικρή κακή πρόθεσι. Φυσικά έχω τον λόγον σας...

Μη νομίσητε ότι η απόφασις του ΟΧΙ πάρθηκε έτσι, σε μια στιγμή. Μην φαντασθήτε ότι εμπήκαμε στον πόλεμο αιφνιδιαστικά. Ή ότι δεν έγινε παν ό,τι επετρέπετο και μπορούσε να γίνει δια να τον αποφύγωμε.

Από την εποχήν της καταλήψεως της Αλβανίας το Πάσχα πέρυσι το πράγμα άρχισε να φαίνεται. Από τον περασμένο Μάιο είπα καθαρά στον κ. Γκράτσι [2] ότι αν προσεβαλλόμεθα εις τα εθνικά κυριαρχικά μας δικαιώματα, θα ανθιστάμεθα αντί πάσης θυσίας και δι' όλων των μέσων. Συγχρόνως όμως μου ήρχοντο από την Ρώμην, από την Βουδαπέστην, από τα Τίρανα, από παντού πληροφορίαί αντίθετοι

[3]

.

Εις τας 15 Αυγούστου έγινεν ο τορπιλλισμός της ΕΛΛΗΣ. Γνωρίζετε ότι από την πρώτην στιγμήν διεπιστώθη ότι το έγκλημα ήτο Ιταλικόν. Εν τούτοις δεν επετρέψαμεν να γνωσθή ότι είχομεν και τας υλικάς πλέον αποδείξεις περί της εθνικότητος του εγκληματίου [4]. Συγχρόνως όμως διέταξα τα αντιτορπιλικά τα οποία συνώδευον τα πλοία που μετέφερον τους προσκηνητάς από την Τήνον μετά το έγκλημα, αν προσβληθούν από αεροπλάνα ή οπωσδήποτε άλλως να κάμουν αμέσως χρήσιν των όπλων των.

Θα σας αποκαλύψω τώρα, ότι τότε διέταξα να βολιδοσκοπηθή καταλλήλως το Βερολίνον. Μου διεμηνύθη εκ μέρους τον Χίτλερ, η σύστασις να αποφύγω οιονδήποτε μέτρον δυνάμενον να θεωρηθή από την Ιταλίαν πρόκλησις. Έκαμα το πάν δια να μη μπορούν οι Ιταλοί να εμφανισθούν ως δυνάμενοι να έχουν όχι αφορμάς ευλόγους, αλλ' ούτε ευλογοφανές παράπονον εκ μέρους μας, αν και από την πρώτην στιγμήν αντελήφθη τι πράγματι εσήμαινεν η όλως αόριστος σύστασις του Βερολίνου. Σεις καλύτερον παντος άλλου γνωρίζετε ότι έκαμα το πάν δια να μη δώσωμεν αφορμήν εμφανίσεως της Ιταλίας ως δυναμένης να έχη ευλογοφανείς καν αφορμάς αιτιάσεων. Λόγω του επαγγέλματός σας έχετε παρακολουθήσει εις όλες τις λεπτομέρειες την ιστορίαν των ατελειώτων Ιταλικών προκλήσεων δημοσιογραφικών και άλλων, αλλά και την χριστιανικήν υπομονήν την οποίαν ετηρίσαμεν, προσποιούμενοι ότι δεν τις καταλαβαίνουμε, περιοριζόμενοι μόνον σε δημοσιογραφικάς ανασκευάς των Ιταλικών εναντίον μας κατηγοριών [5].

Ομολογώ ότι εμπρός εις την φοβεράν ευθύνην της αναμίξεως της Ελλάδος εις τέτοιον μάλιστα πόλεμον, έκρινα πώς καθήκον μου ήτο να δω εάν θα ήτο δυνατόν να προφυλάξω το ν

τόπον από αυτόν έστω και δια παντός τρόπον, ο οποίος όμως θα συμβιβάζετο με τα γενικώτερα συμφέροντα του Έθνους. Εις σχετικές βολιδοσκοπήσεις προς την κατευθυνσιν τον Άξονος μου εδόθη να εννοήσω σαφώς ότι μόνη λύσις θα μπορούσε να είναι μία εκουσία προσχώρησις της Ελλάδος εις την "Νέαν Τάξιν"

[6]

. Προσχώρησις που θα εγένετο όλως ευχαρίστως δεκτή από τον Χίτλερ "ως εραστήν του Ελληνικού πνεύματος".

Συγχρόνως όμως μου εδόθη να εννοήσω ότι η ένταξις εις την Νέαν Τάξιν προϋποθέτει προκαταρκτικήν άρσιν όλων των παλαιών διαφορών με τους γείτονάς μας, και ναι μεν αυτό θα συνεπήγετο φυσικά θυσίας τινάς δια την Ελλάδα, αλλά αι θυσίαι θα έπρεπε να θεωρηθούν απολύτως "ασήμαντοι" εμπρός εις τα "οικονομικά και άλλα πλεονεκτήματα" τα οποία θα είχεν δια την Ελλάδα ή Νέα Τάξις εις την Ευρώπην και εις την Βαλκανικήν. Φυσικά με πάσαν περίσκεψιν και ανεπισήμως επεδίωξα δι' όλων των μέσων να κατατοπισθώ συγκεκριμένως ποίαι θα ήσαν αι θυσίαι αιται, με τας οποίας η Ελλάς θα έπρεπε να

πληρώση την ατίμωσιν της εξ ίδιας θελήσεως προσφοράς της να υπαχθή υπό την Νέαν Τάξιν.

Με καταφανή προσπάθειαν αποφυγής σαφούς καθορισμού μου εδόθη να καταλάβω ότι η προς τους Έλληνας στοργή του Χίτλερ ήτο οι εγγυήσεις ότι αι θυσίαι αιταί θα περιορίζοντο "εις το ελάχιστον δυνατόν". Όταν επέμεινα να κατατοπισθώ, πόσον επί τέλους θα μπορούσε να είναι αυτό το ελάχιστον τελικώς, μάς εδόθη να καταλάβωμεν ότι τούτο συνίστατο εις μερικάς ικανοποιήσεις προς την Ιταλίαν δυτικώς μέχρι Πρεβέζης, ίσως και προς την Βουλγαρίαν ανατολικώς μέχρι Δεδεαγάτς
[7]

Δηλαδή θα έπρεπε δια να αποφύγωμεν τον πόλεμον, να γίνωμεν εθελονταί δούλοι και να πληρώσωμεν αυτήν την τιμήν... με το άπλωμα του δεξιού χεριού της Ελλάδος προς ακρωτηριασμόν από την Ιταλίαν και του αριστερού προς ακρωτηριασμόν από την Βουλγαρίαν. Φυσικά δεν ήτ ο δύσκολον να προβλέψη κανείς ότι εις μίαν τοιαύτην περίπτωσιν οι Άγγλοι θα έκοβαν και αυτοί τα πόδια της Ελλάδος. Και με το δίκαιόν των.

Κυρίαρχοι πάντοτε της θαλάσσης δεν θα παρέλειπον, υπερασπίζοντες πλέον τον εαυτών των, έπειτα από μίαν τοιαύτην αυτοδούλωσιν της Ελλάδος εις τους εχθρούς των να καταλάβουν την Κρήτην και τας άλλας νήσους μας τουλάχιστον. Το συμπέρασμα αυτό δεν προέκυψεν μόνον από την πλέον απλήν λογικήν, αλλά και από ασφαλείς και βεβαίαις πληροφορίας εξ Αιγύπτου, καθ' ας ειχεν ήδη προμελετηθή και αντιμετωπισθή ή ενέργεια που θα έπρεπε να γίνη ως φυσικόν επακόλουθον πάσης τυχό ν εκουσίας ή ακουσίας συνεργασίας της Ελλάδος με τον Άξονα, εις τας ελληνικάς νήσους και προς παρεμπόδισιν εν περιπτώσει της δυνατότητος δια τόν Άξονα να τας χρησιμοποιήση.

Δεν δύναμαι αφ' ετέρου να μη παραδεχθώ ότι εις μίαν τοιαύτην περίπτωσιν το δίκαιον δεν θα ευρίσκετο με το μέρος της Κυβερνήσεως των Αθηνών και να μην αναγνωρίσω, ότι όταν ένας λαός, όπως ο αγγλικός, αμύνεται δια την ζωήν του, θα ήτο πλήρως δικαιολογημένος να κάνη τα ανωτέρω. Αλλά τότε ο Ελληνικός λαός δικαίως θα ετάσσετο εναντίον της κυβερνήσεως η οποία δια να τον προφυλάξη από τον πόλεμον θα τον κατεδίκαζε εις εθελουσίαν υποδούλωσιν μετ' εθνικού ακρωτηριασμού. Αυτή η δήθεν προφύλαξις θα ήτο δια την τύχην της εις το μέλλον Ελληνικής φυλής, πλέον ολεθρία και από τας χειροτέρας έστω συνεπειάς οποιουδήποτε πολέμου. Το δίκαιον λοιπόν, δεν θα ήτο με το μέρος της Κυβερνήσεως των Αθηνών, εάν η τελευταία ενήργει κατά τας υποδείξεις του Βερολίνου που ανέφερα. Το δίκαιον θα ήτο με το μέρος του Ελληνικού Λαού, ο οποίος θα κατεδίκαζεν

αυτήν, και των Άγγλων οι οποίοι υπερασπίζοντες την ύπαρξιν των επίσης δικαίως θα ελάμβανον τα μέτρα που εφέροντο έχοντες μελετήσει, εισακούοντες άλλωστε τας δικαίας αιτιάσεις των Ελλήνων, οίαι θα προέκυπτον εν καιρώ εάν εδίδετο ή εύλογος αυτή αφορμή.

Θα εδημιουργούντο έτσι όχι δύο, όπως το 1916, αλλά τρείς αυτήν την φοράν Ελλάδες [8].

Η πρώτη θα ήτο η επίσημος των Αθηνών η οποία είχε φθάσει εις την πόρωσιν και το κατάντημα δια να αποφύγη τον πόλεμον να δεχθή να γίνη εθελοντής δούλος, πληρώνουσα μάλιστα την τιμήν αυτήν και με την συγκατάθεσιν της να αυτοακρωτηριασθή τραγικώτατα, παραδίδουσα εις την δουλείαν πληθυσμούς αμιγώς Ελληνικούς και μάλιστα δύναμι να είπω τους Ελληνικωτέρους των Ελληνικών τοιούτους. Δευτέρα θα ήτο η πραγματική Ελλάς. Δηλαδή η παμψηφία της κοινής γνώμης του Έθνους, το οποίον ποτέ δεν θα απεδέχετο την εκουσίαν του υποδούλωσιν πληρωνομένην μάλιστα με εθνικόν ακρωτηριασμόν αφόρητον και ισοδυναμούσαν με οριστικήν ατίμωσιν και μελλοντικήν βεβαίαν εκμηδένισιν του Ελληνισμού ως εννοίας και οντότητος, εκμηδένισιν πρώτον ηθικήν και δεύτερον εν συνεχεία της ηθικής και υλικήν.

Το Έθνος ουδέποτε θα συνεχώρει εις τόν Βασιλέα και την Εθνικήν Κυβέρνησιν της 4ης Αυγούστου, τοιαύτην πολιτικήν.

Τρίτη τέλος θα προέκυπτε μία ακόμη Ελλάς, η Ελλάς την οποίαν δεν θα παρέλειπον να δημιουργήσουν, φυσικά με την επίκλησιν του δημοκρατισμού, οι δημοκρατικοί Έλληνες υπό την κάλυψιν του βρετανικού Στόλου εις τα νήσους, Κρήτην και εις τας άλλας. Η τρίτη αυτή Ελλάς, η "Δημοκρατική" θα είχε με το μέρος της όχι μόνον την πρόθυμον υποστήριξιν της Αγγλίας εις την οποίαν θα έδιδε το δικαίωμα να καλύψη τας νήσους μας, καλυπτομένη και η ίδια εις την Βόρειον Αφρικήν, αλλά θα είχε με το μέρος της και το Εθνικόν δίκαιον. Η ηθική της δύναμις λοιπόν θα απερρόφα μοιραίως την επίσημον Ελλάδα, διότι θα διέθετεν η τρίτη αυτή Ελλάς, την ανεπιφύλακτον έγκρισιν και ενίσχυσιν της ανεπισήμου, της "δευτέρας" Ελλάδος, της Εθνικής δημοσίας γνώμης εν τη παμψηφία της.

Έζησα κύριοι την περίοδον του Εθνικού Διχασμού που εδημιουργήθη το 1916 όταν από την κατάστασιν εκείνην προέκυψαν δύο Ελλάδες, η των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης. Τον κίνδυνον από μίαν νέαν διαιρέσιν της Ελλάδος προκύπτουσαν συνεπεία του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, όπως η διαιρέσις του 1916 πρέκυψε συνεπεία του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, μίαν νέαν διαιρέσιν μάλιστα πολύ τραγικωτέραν, διότι όπως την εσκιαγράφησα δεν θα είναι καν διχασμός, αλλά τριχοτομισμός. Τον κίνδυνον αυτόν τον

θεωρώ κύριοι, δια το Έθνος και το μέλλον του ασυγκρίτως χειρότερον από τον πόλεμον, έστω και αυτόν τον πόλεμον, από τον οποίον είναι δυνατόν και δουλωμένη ακόμη να βγη προσωρινώς η Ελλάς. Λέγω προσωρινώς, διότι πιστεύω ακράδαντα ότι τελικώς η νίκη θα είναι με το μέρος μας.

Γιατί οι Γερμανοί δεν θα νικήσουν. Δεν μπορεί να νικήσουν.

Υπάρχουν πολλά εμπόδια.

Η Ελλάς είναι αποφασισμένη να μη προκαλέση, με κανένα τρόπο κανένα, αλλά και με κανένα τρόπο να μη υποκύψη. Προ παντός είναι αποφασισμένη να υπερασπίση τα εδάφη της, έστω και αν πρόκειται να πέση. Ήδη δε, η απόφασίς της αυτή και η πολιτική της αυτή, χάρις εις την οποίαν απρόκλητα προσεβλήθη, χάρισαν στον τόπο και στον λαό μας το πλέον ανεκτίμητον των αγαθών και το μεγαλύτερον στοιχείον της δυνάμεως του: Αυτή η πολιτική έδωσεν εις τον λαόν την απόλυτη ψυχική, και πανεθνική ένωσί του [9].

Σήμερα όμως επί πλέον υπάρχουν και μερικοί άλλοι παράγοντες που προδικάζουν την τελική μας νίκη. Η Τουρκία δεν είναι όπως το 1916 σύμμαχος των Γερμανών. Είναι σύμμαχος των Άγγλων [10]. Η Βουλγαρία βέβαια ενεδρεύει και τώρα όπως και τότε, αλλ' εν πάση περιπτώσει αυτήν την εποχήν τουλάχιστον προς το παρόν δεν τολμά. Ο καιρός όμως δεν δουλεύει για τον Άξονα. Δουλεύει για τους αντιπάλους του. Τέλος δια την Γερμανίαν η νίκη θα ήτο εν πάση περιπτώσει δυνατή μόνο με κοσμοκρατορίαν.

Αλλ' η κοσμοκρατορία δια την Γερμανίαν κατέστη οριστικά αδύνατος στην Δουνκέρκη [11]. Ο πόλεμος δια τον Άξονα έχει χαθή, από την στιγμήν που η Αγγλία διεκήρυξε: "Θα πολεμήσωμεν έστω και μόνον εις το νησί μας και πέραν των θαλασσών, θα πολεμήσωμεν μέχρι της νίκης"

[12]

. Αλλά επί πλέον και ημείς οι Έλληνες πρέπει να γνωρίζωμεν ότι δεν πολεμούμεν μόνον δια την νίκην, αλλά και δια την δόξαν

[13]

Δεν ξέρω αν κανείς αντιβενιζελικός από σας είναι πάντοτε αδιάλλακτος.

"Είμαι εγώ, κύριε Πρόεδρε", απήντησεν ο παριστάμενος παλαιμαχος και αδιάλλακτος αρθρογράφος του αντιβενιζελικού τύπου κ. Κρανιωτάκης [14].

Λοιπόν ακούστε δια να συνεννοηθούμε. Εγώ, κύριοι, όπως επαρκώς σας εξήγησα, ετήρησα μέχρι σήμερα την πολιτικήν του αιμνήστου Βασιλέως Κωνσταντίνου, δηλαδή την πολιτικήν της αυστηράς ουδετερότητας. Έκαμα το παν δια να κρατήσω την Ελλάδα μακράν της συγκρούσεως των μεγάλων κολοσσών. Ήδη μετά την άδικον επίθεσιν της Ιταλίας, η πολιτική την οποίαν ακολουθώ είναι η πολιτική του αιμνήστου Βενιζέλου. Διότι είναι η πολιτική του συνταυτισμού της Ελλάδος με την τύχην της δυνάμεως, δια την οποίαν η θάλασσα είναι ανέκαθεν όπως και δια την Ελλάδα, όχι το εμπόδιον που χωρίζει αλλά η υγρά λεωφόρος που συνδέει. Βέβαια εις την ιστορίαν μας την νεωτέραν δεν είχομεν μόνον ευγνωμοσύνης λόγους και αφορμάς δια την Αγγλίαν, της οποίας άλλως τε η μεταπολεμική, πολιτική των τελευταίων ιδίως ετών, είναι πολιτική μεγίστων και ιστορικών αγγλικών ευθυνών [15]. Αλλά τας ευθύνας της αυτὰς η Αγγλία τας αποδίδει σήμερα με την υπερήφανον αποφαστικότητα λαού μεγάλου, σώζοντος την ελευθερίαν του κόσμου και του πολιτισμού. Δια την Ελλάδα η Αγγλία είναι η φυσική φίλη και επανειλημμένως εδείχθη προστάτρια, ενίοτε δε η μόνη προστάτρια. Η νίκη θα είναι και δεν μπορεί παρά να είναι δική της. Θα είναι νίκη του Αγγλοσαξωνικού κόσμου, απέναντι του οποίου η Γερμανία, η οποία αφού έως τώρα δεν ηδυνήθη να επιτύχη οριστικόν αποτέλεσμα, είναι καταδικασμένη να συντριβή. Διότι από τώρα και πέρα ο ορίζων δεν πρέπει να θεωρήται δια τον Άξονα ανέφελος ούτε προς Ανατολάς και η Ανατολή είναι πάντοτε μυστηριώδης [16]. Πάντοτε ήτο, αλλά σήμερα υπέρ ποτέ είναι γεμάτη απρόοπτα και μυστήριο. Τελικώς λοιπόν θα νικήσωμεν. Και θέλω φεύγοντες από την αίθουσαν αυτήν να πάρετε μαζί σας όλην την δική μου απόλυτη βεβαιότητα, ότι θα νικήσωμεν. Εν τούτοις πρέπει να σας επαναλάβω ό,τι επισημότερον διεκήρυξα από την πρώτην στιγμήν. Η Ελλάς δεν πολεμά δια την νίκην. Πολεμά δια την Δόξαν. Και δια την τιμήν της. Έχει υποχρέωσιν προς τον εαυτόν της να μείνη αξία της ιστορίας της.

Η Ιταλία είναι μεγάλη δύναμις, όταν δε προχθές έγινεν η πρώτη αεροπορική επιδρομή, ομολογώ ότι με έκπληξιν ήκουσα εις σχετικήν ερώτησιν μου την απάντησιν, ότι τα επιδραμόντα αεροπλάνα ήσαν μόνον ιταλικά [17]. Αυτό φθάνει να σας δώση να καταλάβετε με ποιες ιδέες μπήκα στον πόλεμο. Αλλά υπάρχουν στιγμές κατά τις οποίες ένας λαός οφείλει, αν θέλη να μείνη μεγάλος, να είναι ικανός να πολεμήση, έστω και χωρίς καμμίαν ελπίδα νίκης. Μόνον διότι πρέπει. Γνωρίζω ότι ο ελληνικός λαός θα ήτο αδύνατον να δεχθή άλλο τι αυτήν την στιγμήν. Διότι είναι ελεύθερος και απερίσπαστος εις την φυσικήν ευθυκρισίαν και υπερηφάνειαν, εφ' όσον δεν εδόθη ευκαιρία να θολωθή η κρίσις του δι' αγοραίων θορύβων και παραπλανητικών εκστρατειών. Εκάμαμεν ότι ήτο δυνατόν δια να μη έχωμεν το παραμικρόν άδικον. Και θα εξακολουθήσωμεν την ιδίαν τακτικήν μέχρι τέλους. Σας έχω στο τραπέζι μερικά έγγραφα. Είναι όλα αι αποδείξεις της ιταλικής ενέδρας εκ προμελέτης. Όταν τελειώσω μπορείτε να τα δείτε. Περιττόν να πάρετε σημειώσεις. Συντομώτατα θα δημοσιευθούν εις την Λευκήν Βίβλον, η οποία διέταξα να εκδοθή το ταχύτερον. Δεν σας κρύβω κύριοι, ότι η κατάστασις είναι εξαιρετικά δύσκολη.

Μας περιμένουν μάλιστα δοκιμασίες μεγάλοι. Δια να μη δώσω ευκαιρίαν προς την επιζητούμενη δια παντός τρόπον αφορμήν κατασυκοφαντήσεώς μας, ευρέθην υποχρεωμένος να πάρω μίαν απόφασιν εξόχως σοβαράν. Να μην κάμω την επιστράτευσιν, όταν από καιρού την εζήτησε και εξηκολούθησεν επανειλημμένως να μου την ζητά το Επιτελείον... [18]

Ο ιταλικός όγκος λοιπόν ευρήκεν απέναντι του δυνάμεις πάρα πολύ ασθενείς, τουλάχιστον δια την κρούσιν των πρώτων ημερών. Ο ρόλος σας είναι σήμερον μέγας και επισημότερος.

Μη χάνετε το θάρρος σας, οτιδήποτε και αν γίνη. Διότι άλλως αδύνατον να φανήτε άξιοι του λαού σας και του καθήκοντος σας, το οποίον είναι να συντηρήσητε την ιερή φλόγα του ελληνικού λαού, να βοηθήσητε τον μαχόμενον Στρατόν, να υπάρξητε συνεργάται της Κυβερνήσεως, ότι και αν αισθάνεσθε δι' αυτήν. Πρέπει να πιστεύσητε σεις δια να μπορέσετε να μεταδώσητε την πίστιν εις το κοινόν σας, μολονότι αυτήν την φοράν έχομεν όλοι μας να πάρωμεν από τον Ελληνικόν λαόν, και από το απεριγράπτον θάρρος του και όχι να του δώσωμεν.

Θέλω ακόμη να σας ειπώ κάτι. Ξέρω με βεβαιότητα ότι από την φοβεράν αυτήν δοκιμασίαν η Ελλάς θα υποφέρη. Ξέρω όμως επίσης με βεβαιότητα ότι τελικώς θα εξέλθη όχι μόνον ένδοξος αλλά και μεγαλύτερη. Θα προσέξατε το τηλεγράφημα του κ. Τσώρτσιλ το οποίον εδημοσιεύθη σήμερον εις τας εφημερίδας, ανακοινωθέν από του Υπουργείου Εξωτερικών [19]

. Λοιπόν επειθυμώ να σας τονίσω τούτο: εκείνοι οι οποίοι εις το τηλεγράφημα αυτό δεν βλέπουν γραπτήν την επιβεβαίωσιν αγράφου συμφωνίας δια τα Δωδεκάνησα, δεν ξέρουν να διαβάζουν μέσα από τις γραμμές.

Και κάτι άλλο. Τα Δωδεκάνησα προδικάζουν...

Σημειώσεις

1. Τα άρθρα του Συντάγματος του 1911 τα οποία ανεστάλησαν την 4ην Αυγούστου 1936 ήταν τα 5,6,10,11,12,14,20 και 95. Το 14 εξασφάλιζε την ελευθερία του Τύπου και απαγόρευε την λογοκρισία.

2. Εμμανουέλλε Γκράτσι. Ιταλός πρέσβης στην Αθήνα από 19 Απρ. 1939. Προσπάθησε να αποτρέψει τον Μουσσολίνι και τον Τσιάνο (υπουργό Εξωτερικών) από το να επιχειρήσουν ιταλική εισβολή στην Ελλάδα. Οι προσπάθειές του σχολιάζονταν στην Ρώμη ειρωνικά. Ο ίδιος ο Μουσσολίνι τον είχε κατηγορήσει ότι ήταν "φιλέλληνας, αλλά ότι δεν έπρεπε να εκπλήσσει κανείς, δεδομένου ότι είχε κλασική μόρφωση". (Εμ. Γκράτσι, "Η Αρχή του Τέλους", ΕΣΤΙΑ 1980, σελ. 212.) Για την Ελλάδα, ο Γκράτσι, στο ίδιο βιβλίο, σελ. 212, γράφει: "...τρέφω για την ευγενή εκείνη χώρα μια πολύ έντονη συμπάθεια...".

3. Ιδίως οι πληροφορίες που έστειλε ο πρέσβης μας στην Ρώμη Ιωάννης Πολίτης ήταν πολύτιμες. Είναι χαρακτηριστικό ότι, με τηλεγράφημά του στις 23 Οκτωβρίου, προέβλεπε εκδήλωση της ιταλικής επιθέσεως το τετραήμερο 25 έως 28 Οκτωβρίου.

4. Με ανακοινωθέν του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού της 30ής Οκτωβρίου 1940, το Υπουργείο Ναυτικών ανακοίνωσε, επισήμως πλέον, ότι τον τορπιλισμό του ευδρόμου μας ΕΛΛΗ "...εξετέλεσεν ιταλικόν υποβρύχιον... το γεγονός τούτο δεν ανακοινώθη μέχρι τούδε επισήμως διά λόγους πολιτικής σκοπιμότητας, οιτινες βεβαίως εξέλιπον ήδη".

5. Απαντήσεις στις ιταλικές αιτιάσεις έδινε το "Αθηναϊκό Πρακτορείο". Είχε ιδρυθεί το 1905 με πρωτοβουλία του Υπουργείου Εξωτερικών και λειτουργούσε κάτω από κρατική εποπτεία.

6. "Νέα Τάξις". Όρος της ναζιστικής προπαγάνδας. Η "Νέα Τάξις" θα επικρατούσε στην Ευρώπη μετά την επικράτηση του "χιλιόχρονου" Τρίτου Ράιχ!

7. Δεδεαγάτς. Ονομασία της Αλεξανδρουπόλεως επί Τουρκοκρατίας.

8. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος σχηματίζει "προσωρινή" κυβέρνηση, στις 13 Σεπτεμβρίου 1916 (π. ημερολόγιο), αρχικώς στα Χανιά της Κρήτης και από 26 Σεπτεμβρίου στην Θεσσαλονίκη. Επί εννιά μήνες η χώρα έχει δύο κυβερνήσεις. Στις 22 Μαΐου 1917 απομακρύνεται από το θρόνο ο βασιλιάς Κωνσταντίνος. Στις 11 Ιουνίου 1917 παραιτείται ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, πρωθυπουργός της κυβερνήσεως των Αθηνών, και στις 17 Ιουνίου επιστρέφει στην Αθήνα ο Βενιζέλος.

9. Είναι γεγονός ότι την 28η Οκτωβρίου 1940, ο λαός μας βρέθηκε, όσο ποτέ άλλοτε, ενωμένος. Τα πολλά "εγώ" έγιναν "εμείς".

10. Η Τουρκία θα παραβιάσει κατάφωρα την Αγγλο-γαλλο-τουρκική συμμαχία της 19ης Οκτωβρίου 1939 και δεν θα βγει στον πόλεμο παρά μόνον στις 12 Φεβρουαρίου 1945, όταν η Γερμανία καταρρέει. Μέχρι τότε θα παίζει ένα ευφύεστατο, αλλά ανέντιμο παιχνίδι. Θα ερωτοτροπεί και με τα δύο εμπόλεμα στρατόπεδα, εκθέτοντας σε πλειοδοτικό διαγωνισμό την εύνοιά της και θα προσπαθεί να αποκομίσει ανταλλάγματα, εις βάρος κυρίως της χώρας μας.

11. Πράγματι η Γερμανία έχασε την ευκαιρία να αιχμαλωτίσει στην Δουνκέρκη το Βρετανικό Εκστρατευτικό Σώμα και τις Γαλλικές μεραρχίες του Βορείου Τομέως (28 Μαΐου έως 4 Ιουνίου 1940). Το "θαύμα" της εκκενώσεως της Δουνκέρκης στέρησε την Γερμανία από την δυνατότητα να κάμψει την αντίσταση της Βρετανίας και να κερδίσει τον πόλεμο το καλοκαίρι του 1940.

12. Από την μνημειώδη ομιλία του Τσώρτσιλ στο Βρετανικό κοινοβούλιο στις 4 Ιουνίου 1940.

13. Η φράση αυτή, καθώς και μια ιδιόχειρη σημείωση προς τον εκδότη της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ Γεώργιο Βλάχο, "υπέρ την Νίκη η Δόξα", θα δώσουν αφορμή σε ορισμένους να υποστηρίξουν ότι ο Μεταξάς δεν πίστευε ότι ήταν δυνατόν να νικήσουμε τους Ιταλούς. Παραπέμπουν και στο "Ημερολόγιό" του, όπου την δεύτερη ημέρα του πολέμου σημειώνει: "Με ανησυχεί η υπεραισιόδοξος κοινή γνώμη". Βεβαίως, ένας υπεύθυνος ηγέτης πρέπει να

αντιμετωπίζει όλα τα ενδεχόμενα. Δεν ήταν δυνατόν ο Μεταξάς, με το επιτελικό του δαιμόνιο, να συμερισθεί την ανεύθυνη αισιοδοξία, με την οποία οι πιτσιρικάδες της Αθήνας έγραφαν με κιμωλία στα τραμ και τα λεωφορεία "ΑΘΗΝΑ-ΤΙΡΑΝΑ-ΡΩΜΗ", περιφρονώντας Γεωγραφία και Στρατηγική.

14. Πρόκειται, κατά πάσα πιθανότητα, για τον Νικόλαο Κρανιωτάκη, αρχισυντάκτη της ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ και της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ.

15. Εννοεί την ηττοπαθή πολιτική, ιδίως του Νέβιλ Τσάμπερλαιν, που επέτρεψε στον Χίτλερ να κερδίσει χρόνο για συμπλήρωση των εξοπλισμών της Γερμανίας και να αποτολμήσει την ανακατάληψη της Ρηνανίας, την ενσωμάτωση της Αυστρίας, την διάλυση της Τσεχοσλοβακίας κ.λπ.

16. Ίσως να διέβλεπε ο Μεταξάς, πως παρ' όλων ότι υπήρχε τότε το Σύμφωνο Ρίμπεντροπ-Μολότωφ της 23ης Αυγούστου 1939, δεν αποκλείετο μελλοντικώς, αναμέτρηση της Γερμανίας με την Σοβιετική Ένωση.

17. Υπαινιγμός για το ότι κάποτε ο Χίτλερ θα σπεύσει να βοηθήσει τον Ιταλό δικτάτορα.

18. Η επιμονή του Μεταξά να μην κηρύξει επιστράτευση οφείλεται σε αρκετούς λόγους. Παρατεταμένη επιστράτευση σημαίνει τεράστιες δαπάνες, μείωση του παραγωγικού δυναμικού της χώρας, κόπωση και πτώση του ηθικού των επιστρατευμένων. Ειδικώς όμως για την περίοδο που προηγήθηκε της ιταλικής επιθέσεως, υπήρχε και ο κίνδυνος να θεωρηθεί ως πρόκληση προς την κυβέρνηση της Ρώμης, η έστω και μερική επιστράτευση της Ελλάδος. Ο Άγγελος Σ. Βλάχος στο βιβλίο του "Μια φορά κι έναν καιρό ένας διπλωμάτης", τόμος Α', σελ. 57, περιγράφει μια πολιτικοστρατιωτική σύσκεψη, περί τα τέλη Σεπτεμβρίου 1940, στην οποία έλαβε μέρος και ο ίδιος. Στην έντονη σύσταση του Στρατηγού Ι. Πιτσικά, που ήταν Διοικητής του Τμήματος Στρατιάς Δυτικής Μακεδονίας, για άμεση επιστράτευση, ο Μεταξάς αποκρίθηκε: "Άκουσε Πιτσικά! Δεν κινδυνεύεις εσύ να σε βγάλει προδότη η Ιστορία! Κινδυνεύω εγώ! Αν διατάξω επιστράτευση, για έναν στρατιώτη που θα στέλνω στα σύνορα ο Μουσσολίνι θα στέλνει δύο και τότε η ελάχιστη ελπίδα που

έχουμε να μην επιτύχει το σχέδιό τους θα εξατμισθεί!".

19. Πρόκειται, προφανώς, για το γνωστό τηλεγράφημα του Τσώρτσιλ, το οποίο κατέληγε με την φράση: "Μαζί θα μοιρασθούμε τη Νίκη".

Πηγή του κειμένου είναι η σελίδα Φειδία Ν. Μπουρλά <http://pheidias.antibaro.gr/1940.htm>